

การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้าง สันติวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี

Research and Learning Network Development
for Youths' Peaceful Cultural Creation in
Southern Border Provinces: A Case Study of Pattani

เครือข่าย วิเศษสุวรรณภูมิ¹
Kruasri Visetsuvarnabhumi¹

¹ ผศ.ดร.,คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ 1) เพื่อตรวจสอบหลักคิดและกระบวนทัศน์ของเยาวชนที่มีต่อเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (mixed method design) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการเก็บข้อมูลทั่วไปด้วยแบบสอบถามและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลจากเยาวชนในเครือข่ายจำนวน 122 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่และการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เยาวชนพบความรุนแรงมากที่สุด สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แนวทางการแก้ปัญหาสามารถทำได้โดยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุความรุนแรงในภาคใต้ ทั้งนี้เยาวชนมีกระบวนทัศน์หลักที่สำคัญคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวครู ในขณะที่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยความตั้งใจจริง ความต่อเนื่อง การติดตามผล การต่อยอดความคิด และการแตกหน่อเครือข่าย

คำสำคัญ : เครือข่ายการเรียนรู้ สันติวัฒนธรรม จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This Research aimed to: (1) investigate the main concepts and paradigms of the Pattani youths on the violence in the southern border provinces, and (2) present the formation and development of learning network strengthening the peaceful cultural. The research was mixed method design, using quantitative research methods collecting data with questionnaires and Qualitative research methodology was use of focus group discussion for 122 Pattani youths. Frequency data and empirical data were analyzed and discussed.

The results showed that schools were the places where the youths found the violence that most causing by the ignorant. The support of the mutual understanding should be monitored to help solve the problems. The study also found that the youths main paradigm leading their ways of life was –As you sow,so you reap-. Meanwhile schools should support and/or provide students with a model for social co-existence, socialization,and good role models with the help of teachers. The learning network formation and development need to construct under critical, communication, collaboration, creation. However, this process need to be performed continuously.

Keywords : Learning Network, Peaceful Culture, Southern Border Provinces.

บทนำ

ปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อยาวนาน เป็นปัญหาที่ผูกพันกับแนวคิดและอุดมการณ์ มีสาเหตุหลักมาจากเด็กและเยาวชนในพื้นที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดความรู้ทั้งทางด้านภาษาไทยที่ใช้ในการสื่อสาร และทักษะอื่น ๆ ประกอบกับการจัดการศึกษาที่ขาดสมดุลระหว่างการศึกษายาสายสัมพันธ์กับสายศาสนา จนไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ [1]

ข้อมูลดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำให้เห็นถึง ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาที่ไม่สามารถปลูกฝัง และบ่มเพาะจิตวิญญาณของคนในพื้นที่ให้มีความรัก ความหวงแหนในสมบัติของชุมชน อาทิ โรงเรียน สถานือนามัย สะพาน ถนน และอื่น ๆ ตลอดจน ชีวิตครู เจ้าหน้าที่อนามัย และบุคคลอื่น ๆ ที่มีคุณค่าต่อชุมชน

ความหวังในการแก้ปัญหาจึงอยู่ที่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ซึ่งต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน อนึ่ง ปฏิเสธไม่ได้ว่า ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันนั้น ไม่ได้เอาบริบท ความจริงและปัญหาในพื้นที่เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษา หากแต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่าการฝึกแก้ปัญหา การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน จึงควรจะมาจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียนเป็นอันดับแรก

เนื่องจากรากแก้วของปัญหาเกิดจากการขาดการฝึกฝนและขาดการปลูกฝังความรัก ความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้ไม่รักเพื่อน ครู โรงเรียนและ ถิ่นเกิด ที่สำคัญขาดจิตสำนึก ในบทบาทความเป็นคนไทยด้วยกัน [2]

โรงเรียนจึงเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา หล่อหลอม พฤติกรรม และพัฒนาทักษะทางวัฒนธรรมให้กับเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม ผู้เรียน มาจากครอบครัวที่หลากหลาย ต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย จึงเป็นหน้าที่ ของครูและโรงเรียนในอันที่จะกล่อมเกล้าให้เด็กและเยาวชนให้รู้จักกติกา และวัฒนธรรมใน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ [3]

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในบริบทของ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีทักษะทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกัน และเห็นว่า สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ทุกคนต้อง ตระหนัก และต้องรับผิดชอบร่วมกัน จึงจัดให้มีโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเครือข่าย การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ให้เรียนรู้ที่จะเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ส่งเสริมสันติสุขให้คงอยู่ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และสังคมไทยโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบหลักคิดและกระบวนทัศน์ของเยาวชนที่มีต่อสถานการณ์ความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อเสนอแนวคิดในการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติ วัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร 4 ฝ่ายคือ คือ นักวิจัย จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะกรรมการดำเนินเครือข่าย เยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจำนวน 6 โรง ครูประจำการในโรงเรียนเครือข่าย และ นักเรียนจากโรงเรียนเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม รูปแบบการวิจัยเป็น

แบบผสมวิธี (Mixed method design) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการเก็บข้อมูลทั่วไปโดยใช้แบบสอบถาม และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลจากเยาวชนในเครือข่ายจำนวน 122 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการจัดกิจกรรมเพื่อการสร้างเครือข่ายให้เป็นพื้นที่อิสระและปลอดภัย (Comfort Zone) สำหรับเยาวชน อาทิ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ สันทนาการ สนทนาสนทนากล่าวสุนทรพจน์ และการสะท้อนคิดโดยภาพ เพื่อให้เยาวชนรู้สึกปลอดภัยและสบายใจในการแสดงความคิดเห็น แสดงออกซึ่งพฤติกรรมและวาทกรรมอันแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ขัดแย้ง ตลอดจน จัดกิจกรรมเพื่อ “บ่มเพาะ” สันติวัฒนธรรมใหม่ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าความถี่และสังเคราะห์ข้อมูลโดยจัดกระทำตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การพรรณนาข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) เพื่อแสวงหาข้อค้นพบจากการวิจัยเพื่อนำไปสู่แนวทางและรูปแบบในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี 6 โรงเรียน จำนวน 122 คน ร้อยละ 78 เป็นเพศหญิง และ ร้อยละ 22 เป็นเพศชาย ทั้งนี้ ร้อยละ 69 นับถือศาสนาอิสลาม และร้อยละ 31 นับถือศาสนาพุทธ

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นต่อคำถามหลัก ดังนี้

1. นักเรียนประสบความขัดแย้งที่ใดบ้าง

พบว่า กลุ่มตัวอย่างพบความรุนแรงมากที่สุดในโรงเรียน คือ ร้อยละ 46 รองลงมาคือพบความขัดแย้งในสังคมโดยทั่วไปร้อยละ 38 พบความขัดแย้งในชุมชนร้อยละ 10 และสถานที่ซึ่งพบความขัดแย้งน้อยที่สุดคือ ที่บ้าน มีเพียงร้อยละ 6 เท่านั้น ทั้งนี้ พบว่า สาเหตุหลักของความรุนแรงมาจาก การพูดจาไม่ดีต่อกัน

2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อพบเห็นหรือรับทราบความขัดแย้ง

พบว่า ร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างรู้สึกกังวล ในขณะที่มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 24 รู้สึกเครียด ร้อยละ 12 รู้สึกเฉย ๆ และมีเพียงร้อยละ 4 ที่รู้สึกกลัว

3. นักเรียนมีความหวังอย่างไรต่อสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

พบว่า ร้อยละ 66 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความมั่นใจว่าสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะสามารถคลี่คลายลงได้ ในขณะที่ร้อยละ 30 มีความมั่นใจว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะสามารถแก้ไขได้แน่นอน และมีเพียงร้อยละ 4 ที่เห็นว่าสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเลวร้ายลง

4. นักเรียนต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่

พบว่า ร้อยละ 82 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหา ในขณะที่ร้อยละ 18 มีความเห็นว่า อย่างไรก็ได้ และไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเลย

5. สาเหตุของความขัดแย้งที่นำมาซึ่งสถานการณ์ความรุนแรงมีสาเหตุมาจากสิ่งใดบ้าง
พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้งและนำมาซึ่งการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ตามลำดับความสำคัญดังนี้

- 1) ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของแต่ละคน
 - 2) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา
 - 3) การชิงดี ชิงเด่นและความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม
 - 4) การขาดความอบอุ่นในครอบครัว
 - 5) ไม่ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น
 - 6) ความยากจน
6. วิธีหรือแนวปฏิบัติใดบ้างที่จะนำมาซึ่งความสันติสุขในพื้นที่
กลุ่มตัวอย่างได้นำเสนอวิธีการหรือแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้
- 1) ให้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ
 - 2) เปิดเวทีสาธารณะให้คนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันมากขึ้น
 - 3) อบรม หรือ ปลูกฝังให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การคิดเชิงบวกและทักษะทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันของสังคม
 - 4) สร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคม
 - 5) ให้โอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและเรียนแล้วมีงานทำ

นอกจากนี้ ยังพบว่า เด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีกระบวนการคิด ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ดังนี้

- 1) เชื่อมั่นใน “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ที่เป็นไปตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา
 - 2) ศรัทธาในความหวัง เพราะไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่เป็นว่า สถานการณ์ความรุนแรงจะไม่สามารถแก้ไขได้ ดังจะเห็นได้จาก ข้อค้นพบที่ว่า มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 66 มีความมั่นใจว่าสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะสามารถคลี่คลายลงได้ ในขณะที่ร้อยละ 30 มีความมั่นใจว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะสามารถแก้ไขได้แน่นอน
 - 3) เชื่อมั่นและศรัทธาใน “ตัวครู” ที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีบุตรมาก พ่อ-แม่ ไม่ได้รับการศึกษา มีการกิจหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว บางครอบครัวต้องไปทำมาหากินในประเทศใกล้เคียง ทำให้ไม่มีเวลา ไม่มีความรู้มากพอในการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนในเรื่องการศึกษา เด็กและเยาวชนจึงพึ่งพาความหวังมาที่ครูและโรงเรียนเป็นอันดับแรก
 - 4) เชื่อมั่นว่า ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี
 - 5) เชื่อมั่นว่า ความรัก ความเอื้ออาทร ระหว่างเพื่อนมนุษย์ จะเป็นสายใยที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
 - 6) เชื่อมั่นว่า “ความเข้าใจ” จะเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม
- ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังพบว่า ท่ามกลางความแตกต่าง การหล่อหลอมทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปบ่มเพาะให้เกิดความเข้มแข็งและนำมาซึ่งความเข้าใจที่ดีมีดังนี้
- การทักทายด้วยรอยยิ้มต่อกันเสมอ
 - การพูดจาด้วยภาษาดอกไม้ม ไม่ใช้วาจาทำร้ายกัน
 - ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในฐานะเพื่อนร่วมชาติและมนุษย์ร่วมโลก
 - การสร้างจิตสาธารณะ ช่วยเหลือกันยามฉุกเฉิน
 - ลดการแข่งขัน แต่ เพิ่ม การแบ่งปัน
 - สร้างวัฒนธรรมในการเรียนหนัก ทำงานหนัก เพื่ออนาคตที่ดี
 - ลดความเห็นแก่ตัว และการแย่งชิง
 - ให้เกียรติกับศาสนาและศาสนสถานที่แตกต่างกัน
 - เคารพในความแตกต่างในพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตที่ถูกกำหนดโดยศาสนาแต่ละ

- ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- สรรค์สร้างสังคมที่เท่าเทียมและยุติธรรม
- สร้างคุณค่าให้แก่ตนเองและผู้อื่น
- เรียนรู้ที่จะให้อภัยผู้อื่น
- สร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกที่ ทุกเวลา

7. เยาวชนได้แสดง สุนทรพจน์เกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงและการสร้างสันติภาพ สันติภาพให้เกิดขึ้นในภาคใต้ที่น่าสนใจดังนี้

“ทำไมสมัยปู่ ย่า ตา ยาย เราอยู่กันอย่างมีความสุข แถมอายุยืน ไม่ต้องเรียกร้องหาสันติภาพใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อมองหวนกลับมาดูโลกปัจจุบัน ทำไมมีแต่เรื่องเลวร้ายขึ้นทุกวัน ก็เพราะเรามีการชิงดี ชิงเด่น ต้องการความเป็นใหญ่ ต้องการความร่ำรวยทางลัด เห็นแก่ตัว ต้องการอำนาจ แล้วสันติภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างไร”

“สันติภาพ เริ่มได้จากตัวเรา ก็หมายถึง ขอให้เราทุกคน จงทำความดี คิดดี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ทำร้ายกัน ไม่แย่งชิง เอาไรต์เอาเปรียบ ไม่คดโกงบ้านเมือง ไม่เห็นแก่ตัว เงิน ทอง ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก เพราะเราทุกคนเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกเดียวกัน”

“ขอให้ทุกคนสร้างแต่คุณงามความดี ช่วยเหลือไม่แบ่งแยก ชนชั้นวรรณะ หรือเชื้อชาติ ศาสนา ไทยพุทธมีงานประเพณีต่าง ๆ เรารู้จัก หรือสนิท เราไปช่วยงานไม่ว่างานนั้นจะมีกับข้าวมั้เป็นหมู เราก็สามารถนั่งร่วมโต๊ะได้ โดยไม่รังเกียจ เพราะเราไม่ทาน งานศพเราก็ไปวัดได้ เราไม่ได้ไปไหว้พระ เราช่วยงานด้วยการบริจาคเงินให้ซื้อน้ำ หรือขนมเลี้ยงแขก ก็ไม่ถือว่าไม่เป็นบาป สำหรับงานประเพณีต่าง ๆ ของอิสลาม ส่วนใหญ่ไทยพุทธก็ไปอยู่แล้ว เห็นมั้ย์ ถ้าเราไปมาหาสู่กัน ช่วยเหลือกัน ไม่ว่าชนชาติใด เราก็เป็นเพื่อนร่วมโลกเดียวกัน”

“การที่เราจะรอดจากวิกฤตการณ์ทั้งหลายนานาชนิดได้นั้น อยู่ที่การทำลาย ความเห็นแก่ตัว เราจะต้องมีชีวิตด้วยความรู้ที่ถูกต้องว่า มีตัวตนมิใช่ของตน ถ้าถอนความรู้สึกว่ามีตัวตนออกไปเสียแล้ว มันจะไม่มีความเห็นแก่ตัว และไม่มีปัญหา ฉะนั้น ในการสร้างสันติภาพให้แก่โลกนั้น ขั้นแรกสุด คือ จัดที่ตัวเอง ทำตัวเองให้เป็นที่ยุ่จักสันติภาพก่อน แล้ว

ขยายสันติภาพนั้นออกไป ให้แพร่หลายออกไปโดยกว้างขวาง เรามาสรางสันติภาพโลก ภายนอก ให้เกิดเป็นสันติภาพในจิตใจของเรากันเถอะ”

“คนที่จิตใจสูงนั้น สิ่งสำคัญคือ ต้องมีการอบรมสั่งสอน หรือ กระบวนการกล่อม เกลาทางสังคมที่ถูกต้อง ปัญหาของการไร้จริยธรรมได้มาจากหลักการของจริยธรรม แต่อยู่ที่ การนำหลักจริยธรรมไปปฏิบัติมากกว่า ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลายคนชวนพระที่คอ แต่ ไม่เคยชวนพระที่ใจ และสถาบันหลักทางสังคม ก็ไม่ได้ตระหนักในเรื่องการปลูกฝัง จริยธรรมอย่างจริงจัง ทำให้คนในสังคมละเลยในการทำความดี คิดว่าความดีเป็นเรื่อง เล็กน้อย จึงเป็นพฤติกรรมถาวรติดตัวไปจนอาจจะนำไปสู่ความชั่วที่ยิ่งใหญ่ขึ้นในอนาคต”

“สันติภาพ จะไม่ใช่ภาพแห่งความฝันอีกต่อไป ถ้าพวกเราทุกคนร่วมกันสร้างมัน ขึ้นมา เริ่มจากตัวเรา ครอบครัวของเรา การแสดงความรักต่อกัน การมอบความเข้าใจ ความ ไว้วางใจให้แก่กันภายในครอบครัวและคนใกล้ชิดของเราทุกคน หากขาดเหลือสิ่งใดก็ช่วย แบ่งปัน กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใครเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ หากมี ความขัดแย้งก็พูดคุยกัน ให้โอกาสแสดงความรู้สึก ร่วมแสดงความคิดเห็น และให้อภัยในสิ่งที่ ผิดพลาด ช่วยกันดักเตือนแก้ไข แนะนำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ใช่กำลังในการตัดสินปัญหา แต่หากต้องใช้สติในการคิดตัดสินใจ รู้จักหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างรับผิดชอบ เหมาะสม เพียงเท่านี้ ทุกคนในสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และความสงบก็จะ ตามมาโดยที่เราไม่ต้องไปเรียกร้องจากใคร”

“ความสงบจะเกิดขึ้นได้ หากทุกคนรู้จักคำว่า อดทน อดกลั้น ความสงบจะ งดงามภายในจิตใจของคนที่รู้จักคำว่าภัยและขอโทษ สันติภาพอยู่ไม่ไกลถ้าหากทุกคน มีจิตสำนึกในการรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ก็จะทำให้เกิดความรัก ความ สามัคคี ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบและคดโกง เชื่อว่าทุกคนในแผ่นดินอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข

“ในความเป็นจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงโลก ให้พบกับสันติภาพ เป็นความรับผิดชอบของพวกเราทุกคน ซึ่งสันติภาพเริ่มได้จากตัวเรา เสมือนมารดาที่ให้นกเณิบุตร ย่อม มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรของตนอย่างทะนุถนอม โดยไม่ต้องร้องถามว่า ใครคือผู้มีหน้าที่เลี้ยงดู

ทารกที่เกิดมา ฉันทัดฉันนั้น เมื่อเราแต่ละคนได้เกิดมาเป็นมนุษย์บนโลกใบนี้เราย่อมมีความรับผิดชอบต่อสันติภาพ คือ ความสุขของตนเอง และมองโลกเสมอเหมือนกัน เราไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า สันติภาพ เป็นหน้าที่ของคนอื่น”

8. ข้อค้นพบและข้อเสนอที่ประมวลจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในโครงการเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ทำให้สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1) ลักษณะของเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1) ตั้งใจ

เครือข่ายจะเกิดความเข้มแข็งเมื่อสมาชิกเข้าร่วมเครือข่ายด้วยความสมัครใจและมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2) ต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมให้สมาชิกในเครือข่ายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความสำคัญมาก การได้เรียนรู้ ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เต็มไปด้วย ความรัก ความอบอุ่น ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกปลอดภัย ในการเข้าร่วมกิจกรรม และแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมที่ดี และนำมาซึ่งการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และนำมาซึ่งความรู้สึกร่วมในการแก้ปัญหา

1.3) ติดตาม

จากการจัดกิจกรรม เพื่อละลายพฤติกรรม และบ่มเพาะวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า “สันติวัฒนธรรม” นั้น จำเป็นต้องใช้เวลาและการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้วัฒนธรรมที่ถูกบ่มเพาะนั้นถูกกลืน กลับไปเหมือนเดิม ดังนั้น การติดตาม และบ่มเพาะสันติวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งในการแสดงออก “สันติวัฒนธรรม

1.4) ต่อยอด

เนื่องจาก “สันติวัฒนธรรม” มีความหลากหลายในมิติ วัฒนธรรมบางอย่างจำเป็นต้องอาศัยวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมายที่สูงขึ้นจึงจะได้ผล จึงจำเป็นต้องพิจารณาให้การบ่มเพาะ และมีการต่อยอดสันติวัฒนธรรมนั้นอย่างเหมาะสม

1.5) แดกหน่อ

ดังจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้โดยทั่วไป ทั้งในโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมออกไปให้มีเครือข่ายที่กว้างขึ้น เข้มแข็งขึ้น การแสดงออกมาซึ่งวัฒนธรรมที่ส่งเสริม “สันติภาพ” จะเป็นการป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งได้มาก โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยรวมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างทางวัฒนธรรม

อนึ่ง ขั้นตอนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ควรประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1) ขั้นรับ

เป็นขั้นตอนการรับเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม และส่งเสริมให้มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในการเข้าร่วมเครือข่าย

2) ขั้นรู้

เป็นขั้นตอนที่มีการสร้างพื้นที่อิสระทางความคิด และพื้นที่ปลอดภัยให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อกระตุ้นให้กล้าแสดงออกอย่างเต็มใจและจริงใจ โดยใช้ ความรัก ความเข้าใจ และความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเป็นพื้นฐาน

3) ขั้นรู้

เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ เด็กและเยาวชนแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมอันสืบเนื่องจากกระบวนการที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชน

4) ขั้นเรียน

เป็นขั้นตอนสำคัญในการ “บ่มเพาะ” วัฒนธรรมใหม่ที่ส่งเสริม “สันติภาพ” ที่ได้มาจากความเห็นร่วมของเด็กและเยาวชนในเครือข่ายเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายใน จนกลายเป็นนิสัยที่ถาวร และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีได้

5) ขั้นรู้

เป็นขั้นตอน ที่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการ “บ่มเพาะ” สันติวัฒนธรรม จนสามารถนำเอาวัฒนธรรมดังกล่าวไปเผยแพร่ให้กับเพื่อนและเด็กและเยาวชนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี เป็นการขยายผลจากโรงเรียน ไปยังชุมชน และไปสู่สังคมใหญ่โดยรวมต่อไป

การขยายผลไปสู่การแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิจัยครั้งนี้ เปรียบเสมือนการนำร่องเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ที่ยั่งยืนในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อให้เกิดภาพแห่งความสำเร็จที่ยั่งยืนจึงควรมีการขยายผลดังนี้

1. วิจัยและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมเพิ่มเติมให้ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูลและสงขลา เพื่อการพัฒนาข้อมูลการวิจัยให้มีความหลากหลายและความเที่ยงตรงมากขึ้น

2. ใช้ “สถานศึกษา” เป็น สถานที่ในการพัฒนา “คน” โดยกระบวนการต่อไปนี้

2.1. เผยแพร่งานวิจัยไปยังสถานศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักในการแก้ปัญหาความรุนแรงโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลาง

2.2. กระตุ้นให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้โดยใช้ “ปัญหา” และ “สภาพจริง” เป็นฐานในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการศึกษาจะไม่มีคุณค่าใดเลยหาก การศึกษานั้น นำคนออกมาจากชีวิตจริงของเขา

2.3. สนับสนุนให้สถานศึกษากล่อมเกล่าผู้เรียนโดยใช้ “สันติวัฒนธรรม” เป็นพื้นฐานของการพัฒนา

2.4. ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้น “สันติวัฒนธรรม”

2.5. จัดให้มีโครงการประกวดโรงเรียนนำร่องส่งเสริมสันติวัฒนธรรม อันจะนำมาซึ่งโรงเรียน “ต้นแบบ” ในการส่งเสริม “สันติวัฒนธรรม” ต่อไป

3. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อกระบวนการทัศนของเด็กและเยาวชนให้เห็นความสำคัญของ “สันติวัฒนธรรม”

4. เผยแพร่งานวิจัยไปสู่ “เจ้าหน้าที่” ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

5. สร้าง “ธนาคารความรู้” หรือ Knowledge Bank เกี่ยวกับ “สันติวัฒนธรรม” เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่ สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Based Society)

6. สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในพื้นที่เพื่อเปลี่ยนผ่านจากสังคมที่มีความรุนแรงไปสู่สังคมสันติวัฒนธรรม (Peaceful society)

7. การดำเนินโครงการเครือข่ายเยาวชนเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมจำเป็นต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพราะเด็กและกลุ่มเป้าหมายระดับนี้ ยังมีชุดความเชื่อหรือ

กระบวนการที่คนที่ไม่ยากต่อการเปลี่ยนผ่านและสามารถขยายผลได้ดีดีกว่าและสามารถต่อยอดให้เกิดความเข้มแข็งได้ในระดับสูงต่อไป

8. ควรขยายผลให้เกิดการ “บ่มเพาะ” สันติวัฒนธรรมในโรงเรียน โดยเน้นให้สถานศึกษามีความตระหนักในความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว และส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับ “สันติวัฒนธรรม” ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของคนไทย เพื่อเป็นภูมิต้านทานในการรับวัฒนธรรมใหม่ตามกระแสประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนและสถานศึกษาเป็นแหล่งที่พบความรุนแรงได้ง่ายและบ่อย การแก้ปัญหาความรุนแรงจึงจำเป็นต้องตั้งเป้าไปที่โรงเรียนและสถานศึกษาในทุกระดับ สอดคล้องกับที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [4] ได้สรุปแนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษาไว้ว่า หลักสูตรทุกระดับชั้นจะต้องไม่เน้นให้นักเรียน “เรียนเก่ง” อย่างเดียว แต่จะต้องเน้นทั้งสองอย่างคือต้อง “เรียนเก่ง” และต้องเป็น “เด็กดี” ด้วยการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนทุกระดับจึงมีความสำคัญ เพราะเมื่อนักเรียนส่วนใหญ่เป็น “เด็กดี” แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมาแก้ปัญหาความรุนแรงในหมู่นักเรียนอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางปัญหาของประเทศชาติมากมาย ทั้งปัจจุบัน และปัญหาของอนาคต ปฏิเสธไม่ได้ว่า การแก้ปัญหาใดใดก็ตาม จะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย หากเขาเหล่านั้น ไม่สามารถเปลี่ยนผ่าน “กระบวนการ” ที่เป็นอุปสรรคไปได้

การพัฒนาคน ในขณะที่อายุน้อย มีกระบวนการที่ไม่พึงประสงค์ที่ไม่แข็งแรง และพอที่จะเปลี่ยนผ่านได้ ย่อมมีความสำคัญและจำเป็น ไปพร้อม ๆ กับการ “บ่มเพาะ” กระบวนการและสันติวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นผลดีต่อประเทศชาติย่อมมีความสำคัญและเห็นเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เพราะเขาเหล่านั้นคือ อนาคตของชาติ คนจะเก่ง ดี อย่างไรก็หมดความหมาย หากเขาเหล่านั้นอยู่ร่วมกันไม่ได้อย่างสันติสุขจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องมีการ “บ่มเพาะ” สันติวัฒนธรรมในโรงเรียน โดยเน้นให้สถานศึกษามีความตระหนักในความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว และส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับ “สันติวัฒนธรรม” ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของคนไทย เพื่อเป็นภูมิต้านทานในการรับวัฒนธรรมใหม่ตามกระแสประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป

เป็นความโชคดีของประเทศชาติที่เด็กและเยาวชนยังมีกระบวนการทัศนที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรม เพียงแต่รัฐยังขาดกระบวนการปลูกฝังเพิ่มเติมอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนที่จะถูกระบวนการอื่นเข้ามาแซงไปอย่างน่าเสียดายดังที่ ศุภวรรณ พึ่งรัศมี [5] ได้แสดงให้เห็นไว้ว่า ชาวเด็กได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจำนวนมาก แต่กลับไม่มีหน่วยงานรัฐหน่วยงานไหนลงมาทำงานเรื่องเด็กโดยตรงเลย ไม่มีแม้กระทั่งการจับเก็บข้อมูลที่ชัดเจนทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวเลขเด็กที่ได้รับผลกระทบจนถึงขณะนี้เท่าไร

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้ทุกท่านได้หันมาเห็นคุณค่าของการส่งเสริม“สันติวัฒนธรรม” เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนไทยอย่างสันติ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12. (2552). **แผนพัฒนาการศึกษา กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน(จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลาและสตูล) พ.ศ.2553-2556**. ยะลา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
- [2] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. กรุงเทพฯ : วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- [3] Mathews, David. (1996). **Elements of a Strong Civil Society and Health Public Life**. New York : Kettering Foundation.
- [4] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). **แนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรง ในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟิกจำกัด.
- [5] ศุภวรรณ พึ่งรัศมี. (2556). **รายงานสถานการณ์เด็กและผู้หญิงจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี. เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่ม**.